

Gekooide dieren : wat een zootje

Ward Ruyslinck, april 1988

In oktober 1982 heb ik Jan Geeraerts, de toenmalige directeur van de Antwerpse Zoo, voor *Humo* geïnterviewd en uit diens mond een merkwaardige uitspraak genoteerd: 'In een zoo gaat men pas werkelijk ervaren hoeveel overeenkomsten er tussen mensen en dieren zijn.' Ik heb toen verdomd de gelegenheid verzuimd om hem het vuur aan de schenen te leggen en de voor de hand liggende vraag te stellen hoe het komt, dat wij dan wel dieren maar geen mensen in kooien opsluiten. Als ik hem die vraag had gesteld zou hij waarschijnlijk hebben geantwoord 'dat doen we toch ook', en ik had hem niet eens kunnen tegenspreken. Inderdaad, wat zijn zoo's, ondanks hun voorbeeldige infrastructuur en hun schijn van paradijselijke zorgeloosheid, anders dan concentratiekampen voor dieren? Ex-directeur Geeraerts was wel zo verstandig niet het achterste van zijn tong te laten zien, maar uit zijn blikken en zijn slikken kon ik min of meer zijn morele twijfel omtrent de zin van zijn opdracht opmaken. Ja, ook zoo-directeurs kunnen, als ze niet aan traditionele vooroordelen zitten vastgebakken en zich in enig ethisch bewustzijn mogen verheugen, de onverbiddelijke logica van progressieve, ecologische opvattingen moeilijk negeren. Geeraerts' voorganger Walter Van den bergh was zelfs, je houdt het niet voor mogelijk, radicaal anti-zoo.¹ In een interview met *De Standaard*, daterend van 5 juni 1975, verklaarde hij onomwonden: 'Ik ben tegen dolfinaria zoals ik tegen dierentuinen ben. Een dier is een levend wezen en mag niet worden gebruikt uit winstbejag.'

Als zelfs de zoo-directeurs niet meer gemotiveerd zijn, waarom bouwen we die concentratiekampen dan niet af? Waarom blijven we die koloniale erfenis koesteren met de koppige eigenwaan van onze roofzuchtige voorouders, de Bwana's met een bovennatuurlijke zending en een onnatuurlijk idee van beschavingswerk onder hun tropenhelm? Waarom blijven we de 'verzamelingen' vandaag nog steeds uitbreiden en nieuwe aapjes, okapietjes en dolfijntjes fokken? Vijftig jaar geleden heette het dat we al die boeiende beesten om opvoedkundige en wetenschappelijke redenen moesten importeren en te kijk zetten, en nu we dankzij televisiereportages, documentaires, safari's en de aanleg van reservaten de fauna van de wildernis en de grassteppen dicht bij het publiek kunnen brengen zonder ze uit hun natuurlijke omgeving weg te halen of hun leefpatroon te verstoren, worden er door de zoo-freaks weer andere, even hypocriete argumenten gehanteerd. Nu heet het dat we de met uitroeiing bedreigde soorten, en dat zijn er blijkbaar nogal wat, moeten beschermen door ze logies met volledig pension in onze dierentuinen te verschaffen. Wel wel, 'the white man's burden'. We hebben onze superieure maniertjes nog altijd niet afgezworen. En wie roeit die weerloze soorten dan wel uit? De marsmannetjes? de smurfen? Nee hoor, the white man himself, het arglistigste en wreedste roofdier op onze planeet. Nou ja, we roeiden ze uit, in de tijd toen we andere volken nog onze wil konden opleggen en ze 'de zegen van onze cultuur' opdringen, en nu geniepige, zwarte stropers het voorbeeld van de blanke man met zijn schietstukken en wildklemmen navolgen zijn we vreselijk boos op die misdadige, onverantwoordelijke inheemse dierenverdelgers. We richten World Wildlife Funds op en vertederen ons over Van Duyns Sabientje en haar uitstervende soortgenoten. Het bekende verhaal van de vos die de passie preekt. Wat is er met ons, tweevoetige vertebraten, eigenlijk toch aan de hand? Aan welke gevaarlijke afwijking lijden wij? Het antwoord op die vraag is een geleerd woord: aan antropocentrisme, d.w.z. een levensbeschouwing die de belangen van alle dierlijke en niet-dierlijke wezens ondergeschikt maakt aan de menselijke belangen en aldus onze alleenheerschappij beveiligt. Zolang we ons met verderfelijke hoogmoed en

domme arrogantie aan die autocratie vastklampen zullen we helaas de dierentuinen, de circussen, de bonthandel en de dierproeven in de laboratoria moeten blijven dulden. Met alle mogelijke middelen eigenen we ons de natuur en de daarin levende systemen toe, omdat we vinden dat ze ons toekomen op grond van racistische superioriteitsgevoelens en van voorrechten, neergelegd in een boek vol wonderlijke verzinsels en goddelijke sprookjes dat de Bijbel heet.

Ik kan alleen maar herhalen wat ik 13 jaar geleden in mijn boek *In naam van de beesten* heb geschreven : ‘Dierentuinen zijn instituten van menselijke oorsprong waar dieren gedwongen worden in afzondering te verblijven omdat de mens zich daarbij gelukkig voelt.’ Wie beweert dat dieren in gevangenschap gelukkig zijn is waarschijnlijk een abonnee van *Zoo Tijdschrift* of iemand die zelf nooit heeft gevangen gezeten. Aan Gust, de laaglandgorilla die 35 levensjaren achter de tralies in de Antwerpse Zoo heeft gesleten en voor enkele weken gestorven is, kunnen we het niet meer vragen, maar ik heb twee keer oog in oog met deze tot levenslang veroordeelde, onschuldige primaat gestaan en de trieste blik die hij me toewierp was niet moeilijk te vertalen : gekooide dieren, foei, wat een zootje – wat heb ik jullie misdaan?

¹ Bij ‘Historische figuren’ van de Zoo las ik: Als zoöloge en dierenarts was Agatha Gijzen (1904-1995) de eerste vrouw in een leidinggevende functie bij de Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde van Antwerpen. Na de Tweede Wereldoorlog hielp Gijzen mee aan de opbouw van de ‘modelzoo’ die directeur Walter van den bergh voor ogen had waarin dierenwelzijn een belangrijke rol speelde. Ze zorgde ervoor dat dierenverzorging eerder wetenschappelijk onderbouwd was, werkte samen met universiteiten en buitenlandse dierentuinen en zette internationale kweekprogramma’s op poten. (www.zooantwerpen.be/nl/erfgoed/historische-figuren/)